

Лав Николајевич Толстој

РАТ И МИР

ТОМ ДРУГИ

Едиција
КЛАСИЦИ

Наслов оригинала
Л. Н. ТОЛСТОЈ
ВОЙНА И МИР

Издательство „Художественная литература”
Москва 1962

Превели
Милован и Станка Глишић

Лав Николајевич Толстој

РАТ И МИР

ТОМ ДРУГИ

ОТВОРЕНА КЊИГА
Београд, 2021.

ДЕО ПРВИ

I

У почетку 1806. године враћао се Николај Ростов кући на одсуство. Денисов беше такође пошао кући у Вороњеж, и Ростов га наговори да иде с њим до Москве и да одседне код њих у кући. На претпоследњој станици Денисов се нашао с једним својим другом и попио с њим три боце вина, па је, кад су се примицали Москви, иако је пут био цомбаст, чврсто спавао на дну поштанских саоница поред Ростова, који је бивао све нестрпљивији што су се више приближавали Москви.

„Хоћемо ли скоро? Хоћемо ли скоро? О, ове несносне улице, дућани, пецива, фењери, кочијаши!” — мислио је Ростов, пошто су на трошарини показали своје објаве и ушли у Москву.

— Денисове, стигли смо! Спава! — рече он и целим телом се наже напред, као да ће тиме убрзати кретање саоница.

Денисов се не одазва.

— Ено угла на раскрсници где стоји Захар кочијаш; ено и Захара, и оног истог коња. Ено и дућанчића где смо куповали медене колаче. Јесмо ли већ стигли? Хеј!

— Пред коју ћемо кућу? — упита кочијаш.

— Па ено на крају улице, пред ону велику, како не видиш! Оно је наша кућа — рече Ростов — оно је наша кућа!... Денисове! Денисове! Сад ћемо стићи.

Денисов диже главу, накашља се и ништа не одговори.

— Димитрије — обрати се Ростов лакеју на седишту. — Да ли оно код нас гори свећа?

— Управо тако, и код татице у кабинету се светли.

— Нису још легли? А? Шта мислиш?... Пази да не заборавиш, одмах ми нађи нову доламу — додаде Ростов, уврћући брчиће. — Та терај — викну кочијашу.

— Хајде, пробуди се, Васја! — окрете се он Денисову, који беше опет оборио главу. — Терај, даћу ти три сребрне рубље на пиће, терај! — повика Ростов кад су већ саонице биле три куће од капије.

Чинило му се да се коњи не мичу. Најзад, саонице скренуше десно, ка улазу; Ростов угледа над својом главом познати довратак са одбијеним лепом, улаз и стуб на тротоару. Још саонице нису стале, а он искочи из њих и потрча у трем. Кућа је била тако непомицна и хладна као да је се не тиче ко је у њу дошао. У трему не беше никог. „Боже мој! Да ли је све добро?” — помисли Ростов, застајкујући за тренутак са зебњом у срцу, па одмах отрча даље преко трема, уз познате, искривљене степенице. Она иста скакавица на брави, због које се грофица љутила што је прљава, још се онако исто слабо отварала. У предсобљу је горела лојана свећа.

Стари Михаило спавао је на сандуку. Прокофије, лакеј, који је био тако јак да је дизао кочије за задњи крај, седео је и плео од крајца опанке. Он погледа на врата која се отворише и његов равнодушан, сањив израз претвори се одједанпут у усхићено-уплашен.

— Боже, и сви свети! Млади гроф! — викну он познавши младог господина. — Шта је то? Голубе мој! — И Прокофије, дршћући од узбуђења, појури на врата у салон, свакако да јави, али се, очевидно, предомисли, па се врати натраг и обисну се о раме младом господину.

— Јесу ли здрави? — упита Ростов, отимајући од њега своју руку.

— Хвала богу! Сви, хвала богу! Тек што су вечерали! Дајте да вас видим, ваша светлости!

— Све је саовим добро?

— Хвала богу, хвала богу!

Ростов заборави сасвим Денисова, па желећи да га нико не предухитри, скиде бунду и на прстима отрча у мрачну, велику дворану. Све беше онако исто, исти они столови за картање, исти онај лустер с навлаком; али неко је већ спазио младог господина, и он још не беше дотрчао до салона, а нешто нагло, као олуја, излете на побочна врата, па га загрли и поче да љуби. И друго, и треће такво створење испале на друга, на трећа врата; и опет

загрљаји, и опет пољупци, и опет узвици и сузе радоснице. Он није могао да разабере где је и ко је тата, ко Наташа, ко Пећа. Сви су викали, говорили и љубили га истовремено. Само мајка не беше међу њима — тога се сећао.

— А ја ни знао нисам... Николушка... роде мој!

— Ето га... наш... Чедо моје, Коља... Како си се променио!

Свеће дајте! Чаја!

— Па пољуби и мене!

— Душице... и мене.

Соња, Наташа, Пећа, Ана Михаиловна, Вера, стари гроф грлили су га; слуге и собарице напунише собе, па и они уђоше у разговор и клицаху.

Пећа му се обеси о ноге.

— А мене! — викну он.

Наташа, пошто га је привукла себи и, држећи се за скут његове доламе, изљубила га свуд по лицу, одскочи од њега, па поче да скаче све на једном месту као коза и да заглашно цичи.

Све су очи светлеле сузама радосницама, све су усне тражиле пољупце.

Соња, црвена као кумач,¹ држала га је такође за руку и сва се сијала од блаженог погледа управљеног у његове очи, које је толико чекала. Соњи је већ било прошло шеснаест година, и беше врло лепа, нарочито у овом тренутку срећне, усхићене живахности. Она је гледала у њега не спуштајући очију, смешећи се и задржавајући дах. Он захвално погледа у њу; али је све очекивао и тражио још неког. Стара грофица још није излазила. И ето, чуше се кораци на вратима. Тако брзи кораци, да то нису могли бити кораци његове мајке.

Али то беше она, у новој, непознатој хаљини, сашивеној у његовом одсуству. Сви га пустише, и он потрча к њој. Кад се састадоше, она му паде на груди плачући. Није могла да подигне лице, само га је притискивала уз хладне гајтане на његовој долами. Денисов, кога нико није опазио кад је ушао у собу, стајао је ту и, гледајући у њих, брисао очи.

— Василије Денисов, пријатељ вашег сина — рече он представљајући се грофу, који упитно погледа у њега.

¹ Памучна црвена тканина (*прим. прев.*).

— Изволите, молим вас. Знам, знам — рече гроф, љубећи и грлећи Денисова. — Писао је Николушка... Наташа, Вера, ево Денисова.

И она иста срећна, усхићена лица окретоше се чуравој фигури Денисовљевој и окружише га.

— Голубићу, Денисове! — цикну Наташа, ван себе од усхићења, па му прискочи, загрли га и пољуби. Сви се збунише од тог поступка Наташиног. Денисов такође поцрвене, али се осмехну, па узе руку Наташину и пољуби је.

Денисова одведоше у собу спремљену за њега, а сви Ростовљеви искупише се око Николушке у малом салону.

Стара грофица седела је поред њега и није пуштала његову руку, коју је сваки час љубила; остали су се начетили око њих, па су пратили сваки његов покрет, реч, поглед, не скидајући с њега усхићене и заљубљене очи. Брат и сестре су се препирали и отимали место једно другом ближе до њега, и тукли се око тога ко ће од њих да му дода чај, марамицу, лулу.

Ростов је био врло срећан због љубави коју су му указивали; али је први тренутак састанка био тако блажен, да му се сад чинило мало ове среће, па је једнако очекивао нешто још, и још, и још.

Сутрадан су путници, уморни од пута, спавали до после девет сати ујутру.

У соби испред њихове беху растурене сабље, торбе, чантре, отворени кофери, каљаве чизме. Два пара чизама с мамузама беху тек очишћене и метнуте поред зида. Слуге доношаху умиваонике, врућу воду за бријање и очишћене хаљине. Осећало се на дуван и на мушкарце.

— Хеј, Гришка, лулу! — викну Васка Денисов промуклим гласом. — Ростове, устај!

Ростов, трљајући буновне очи, подиже чураву главу са угрејана јастука.

— Шта, зар је доцкан?

— Доцкан је, десет сати — одговори Наташин глас и у суседној соби зачу се шуштање уштирканих хаљина, шапутање и смех девојачки, и кроз једва одшкринута врата виде се како промиче нешто плаво, траке, црне косе и весела лица.

То беху Наташа, Соња и Пећа дошли да виде је ли он устао.

— Устај, Никољинка! — чу се опет Наташин глас код врата.

— Сад ћу!

У том тренутку Пећа, који беше у предњој соби угледао сабље и једну докопао, осећајући оно усхићење које осећају дечаци кад виде старијег брата војника и заборавивши да се не пристоји сестрама да виде необучене мушкарце, отвори врата.

— Је ли ово твоја сабља? — викну он.

Девојчице одскочише. Денисов поплашених очију сакри своје космате ноге под јорган, осврћући се као да тражи помоћ од друга. Врата пропустише Пећу, па се опет затворише. Иза врата чу се смех.

— Никољинка, изиђи у халату — чу се глас Наташин.

— Је ли ово твоја сабља? — упита Пећа — или је ваша? — обрати се он с понизним поштовањем бркатом, црном Денисову.

Ростов се брзо обу, обуче халат и изиђе. Наташа беше обула једну чизму с мамузом и почела да обува и другу. Соња се окретала и управо хтеде да рашири хаљину и да седне, кад он изиђе. Обе су биле у једнаким, новим плавим хаљинама — свеже, румене, веселе. Соња побеже, а Наташа узе брата под руку, одведе га у мали салон и распричаше се. Нису могли довољно да назапиткују једно друго и да наодговарају на питања о хиљадама ситница које су могле занимати само њих. Наташа се смејала на сваку реч коју он каже и коју каже она, не зато што је смешно било то о чему су говорили, него зато што је била весела и што није била кадра да уздржи своју радост, која се изражавала у смеху.

— Ох, како је лепо, дивно! — узвикивала је она на све.

Ростов опази како се, под топлим зрацима љубави, први пут после годину и по дана, шири у срцу и на лицу његовом онај детињски осмех којим се ниједанпут није осмехнуо откако је отишао од куће.

— Чујеш — рече му она — ти си сад прави човек! Мени је страшно драго што си мој брат. — Она додирну његове бркове. — Волела бих да знам какви сте ви мушкарци! Јесте ли као и ми? Нисте?

— Зашто је Соња побегла? — упита Ростов.

— А да. То ти је читава историја! Како ћеш ти говорити са Соњом? *Ти или ви?*

— Како буде — рече Ростов.

— Молим те, говори јој *ви*, а ја ћу ти после рећи...

— Па шта је?

— Рећи ћу ти сад. Ти знаш да је Соња моја пријатељица, таква пријатељица да ћу руку метнути у ватру за њу. Ево гле! — Она засука чипкасти рукав и показа на својој дугој, мршавај и нежној ручици ниже рамена, високо изнад лакта (на оном месту које се не види ни у балској хаљини) црвену белегу. — Ово сам изгорела да јој покажем како је волим. Угрејала сам, просто, лењир на ватри, па притиснула.

Седећи у својој пређашњој соби за учење, на дивану с јастучићима на наслонима и гледајући у те претерано живе очи Наташине, Ростов опет беше ушао у онај свој домаћи, детињски свет, који није имао ни за кога никаква смисла сем за њега, а који му је донео једно од најлепших уживања у животу; и опрљивање руке лењиром, да би се посведочила љубав, учинило му се да није ситница: он је то разумео и није се томе чудило.

— Па онда? Зар само то? — упита он.

— Па онда, тако се пазимо, тако пазимо! Што сам се опекла лењиром, то је ништа; али смо пријатељице заувек. Кога она заволи, заволи га заувек; а ја то не умам, ја одмах заборавим.

— Па шта онда?

— Да, тако она воли и мене и тебе. — Наташа одједанпут поцрвене. — Па ти се сећаш, пред полазак... Она вели да ти то све заборавиш... Рекла је: „Ја ћу га увек волети, а он нека буде слободан”. Па зар није то дивно, племенито! Је ли, је ли? Врло племенито? Је ли? — запиткиваше Наташа тако озбиљно и узбуђено да се видело да је то што сад говори раније говорила плачући.

Ростов се замисли.

— Ја ни у чему не узимам натраг своју реч — рече он. — Па онда, Соња је тако лепа, да ја не знам таквог лудака који би се одрекао своје среће.

— Не, не — повика Наташа. — Ја сам већ разговарала с њом о томе. Знале смо да ћеш ти то рећи. Али тако не може, јер кад тако говориш, кад сматраш да те веже реч, онда излази као да је она то намерно рекла. Излази да се ти ипак силом жениш њоме и излази сасвим друкчије него што треба.

Ростов виде да су оне све то добро смислиле. Соња га је и јуче изненадила својом лепотом. А данас, кад ју је видео летимично,